

**PRILAGOJENI PROGRAM DEVETLETNE OSNOVNE ŠOLE Z ENAKOVREDNIM
IZOBRAZBENIM STANDARDOM
ZA GIBALNO OVIRANE**

**Specialno pedagoška dejavnost
KOMUNIKACIJA**

Gradivo so pripravili:

Andreja Vouk, absolvent defektologije – DP FIBO, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Simona Janežič, prof. razrednega pouka, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Isabelle Morel Bera, prof. pedagogike, svetovalka, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Nataša Martinjak, univ. dipl. soc.ped., mentorica, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Marina Kosmatin, dipl. logoped – defektolog, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Nataša Petrovič, prof. defektologije, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Martina Lenček, viš. delovni terapevt, Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik, Staša Grča Zidar, univ. dipl. soc. ped., Zavod za usposabljanje invalidne mladine Kamnik

UVOD V DEJAVNOST

Vsebina:

- 1. OPREDELITEV DEJAVNOSTI**
- 2. POMEN USTREZNEGA POLOŽAJA TELESA ZA KOMUNIKACIJO**
- 3. SENZOMOTORIČNA INTEGRACIJA**
- 4. RAZVIJANJE GRAFOMOTORIKE**
- 5. UČENJE UPORABE PRIPOMOČKOV PRI KOMUNIKACIJI IN UPORABA RAČUNALNIKA KOT NADOMESTILO ZA ZAPIS**
- 6. UPORABA PODPORNE IN NADOMESTNE KOMUNIKACIJE**

1. OPREDELITEV DEJAVNOSTI

Dejavnost Komunikacija je temeljnega pomena za vzgojo in izobraževanje gibalno oviranih otrok, ker ublaži posledice motorične in senzorične motnje v smislu odpravljanja komunikacijske oviranosti in težav pri osvajanju branja in pisanja.

Osnovna cilja predmeta sta:

- v komunikacijskem smislu usposobiti vsakega gibalno oviranega otroka, glede na njegove individualne zmožnosti, da se bo lahko vključeval v proces vzgoje in izobraževanja in v širše socialno okolje na način, ki mu ga gibalna oviranost in sensorika dopuščata ali s pomočjo komunikacijske tehnike, ki mu je dostopna;
- usposobiti vsakega gibalno oviranega otroka v branju in pisanju, glede na njegove individualne zmožnosti, da se bo lahko vključeval v proces vzgoje in izobraževanja na način, ki mu ga gibalna oviranost in sensorika dopuščata ali s pomočjo nadomestne tehnike.

V današnjem svetu je komunikacijska veščina izrednega pomena. Govorne, bralne, pisalne sposobnosti pa so temelj za učenje, socializacijo in umsko delo. Naša naloga je, da poiščemo načine, ki bodo vsem otrokom z motnjami v gibalnem razvoju pomagali vključevanje v proces vzgoje in izobraževanja, širše socialno okolje in razvoj realne samopodobe.

Razlike med otroci s posebnimi potrebami so, zaradi okvar, motenj, težav, prizadetosti, oviranosti pogoste, večje in na različnih področjih. Zato ne moremo postaviti enotnega merila in pravila za učinkovito vzgojno-izobraževalno delo ali razvoj preostalih sposobnosti in spretnosti.

Da bi prišlo do uspešnega razvoja komunikacije in razvoja branja in pisanja otrok z motnjo v gibalnem razvoju, je potrebno opredeliti obseg motnje, preostanek sposobnosti glede na stopnjo oviranosti ter opredeliti način, s katerim otroku

omogočimo razvoj komunikacijskih sposobnosti in spretnosti ter razvoj branja in pisanja.

Pripravljenost otroka za vstop v šolo označujejo kompleksne sposobnosti in zmožnosti, ki jih mora otrok imeti, da bi lahko zadostil potrebam šolanja. Razvoj otrokovih sposobnosti je odvisen od genetske strukture, nevrofizioloških dispozicij, razvojnih dejavnikov okolja in otrokove lastne dejavnosti. Z vidika otroka, pripravljenost za šolo temelji na treh temeljnih dejavnikih:

- telesna in duševna zrelost,
- socialna zrelost,
- funkcionalna zrelost.

Od telesnega stanja otroka je odvisno v kolikšni meri bo otrok fizično zmožan prenašati vse obremenitve in sodelovati pri šolskih dejavnostih. Osebnostna zrelost je pomembna pri napovedovanju šolske uspešnosti. Funkcionalna zrelost je opredeljena s tistimi umskimi sposobnostmi, ki so potrebne za osvajanje šolskih znanj in veščin.

Gibalno oviranega otroka lahko opredelimo kot otroka s telesno okvaro, ki se lahko kaže kot prizadetost na področju gibanja, funkcije rok ali opravljanja različnih življenjskih in vsakodnevnih aktivnosti. Otroci določenih dejavnosti ne zmore opravljati na običajen način, ampak ima pri tem manj ali več težav, za izvajanje aktivnosti lahko potrebuje različne pripomočke ali druge prilagoditve.

Glede na otrokovo napredovanje v razvoju je jasno, da telesna motnja v razvoju otroku ne predstavlja samo izvor zmanjšanih gibalnih sposobnosti, ampak predstavlja oviro za celoten razvoj. Sem vključujemo tudi razvoj komunikacije.

Komunikacija je sporazumevanje in sporočanje med ljudmi. Poteka preko govora in poslušanja, podkrepljena je z mimiko in gestami. Obraz, prsti in roke so uporabno sredstvo v komunikaciji z drugimi. Otroci z motnjo v gibalnem razvoju, katerih razvoj je ovirna že v najzgodnejših fazah, jim zaradi tega ni omogočena najrazličnejša paleta spoznavanja sveta, pridobivanje, selekcija izkušenj preko motorike ali sensorike. Otroci z motnjo v gibalnem razvoju so posledično ovirani tudi v komunikaciji. Vemo, da je komunikacija prenos in sprejemanje sporočil, ponotranjanje predstave drugih o sebi in zelo pomemben proces v človekovem razvoju, gre za oblikovanje človeka kot posameznika v odnosu z drugimi.

Komunikacijo pri gibalno oviranih otrocih delimo na:

- verbalno,
- neverbalno,
- nadomestno.

Za uspešen razvoj govora mora biti izpolnjena vrsta pogojev v otroku in okolju, ki tak način omogočajo. Te lahko strnemo v naslednje:

- pravilno in dobro razvite psihične funkcije: pozornost, zaznavanje, predstavljanje, mišljenje, občutenje, fantazije in pomnjenje s slušnim spominom;
- razvita čutila, zlasti sluh;

- zdrav živčni sistem z intaktnimi govornimi središči in živčnimi zvezami, ki nadzorujejo in usklajujejo delovanje govoril s kognitivnimi spretnostmi za komunikacijo;
- razvitost in funkcioniranje govornih organov: pljuča, sapnik, vdih in izdih, grlo z glasilkami, ustna votlina, gibljivost jezika in ustnic, trdo in mehko nebo.

Napredovanje govorne komunikacije je torej odvisno od zgoraj naštetih faktorjev. Otrok začne ponavljati in posnemati zvoke, ki jih sam proizvaja, in tiste, ki jih sliši od drugih. Vtisi se javljajo v čutilih (sluh, vid, tip,...), preidejo v možgane po senzornih živčnih progah. Govorna središča v možganski skorji niso samo tesno povezana med seboj in z drugimi središči v možganski skorji, ampak tudi s čutili. Od kakovosti teh središč in zvez med njimi je odvisna kakovost otrokove verbalne komunikacije. Pomembno vlogo imajo tudi motorična senzorna vlakna, ki oživčujejo tiste mišice, ki sodelujejo pri izreki in nadzorujejo gibanje govornih organov. Senzorna in motorična vlakna - vezi se vežejo v možganih z asociativnimi zvezami, tvorijo tam asociativno središče v možganski skorji in gradijo govorne vtise ter vplivajo na koordinacijo mišic, ki sodelujejo pri govoru.

Razvoj otrok z motnjami v gibalnem razvoju je neustrezen tako na področju gibanja, kakor tudi pri najrazličnejših vizualnih, avditivnih in taktilnih izkušnjah. Neustrezno razvit centralni živčni sistem otrok s cerebralno paralizo onemogoča razvoj potrebnih umskih sposobnosti za razvoj spretnosti komunikacije. Neustrezne živčne povezave in nevzajemnost delovanja različnih možganskih središč med seboj ter neustrezna koordinacija mišic govornih organov onemogoča otroku z gibalno oviranostjo razvoj verbalne komunikacije. Trening razvija ustrezne povezave, nadzor koordinacije mišic, izpostavljanje čim več različnim izkušnjam, ki omogočajo senzorno integriranost in napredek na področju psihičnih funkcij (spomin, pozornost, koncentracija, razločevanje), je prioriteta dela strokovnih delavcev za ohranjanje in razvijanje verbalne komunikacije otrok, katerim motnje to dopuščajo.

Neverbalna komunikacija lahko dopolnjuje ali zamenjuje verbalno komunikacijo. Gibalno ovirani otroci, katerih koordinacije mišic obraza in ekstremitet so neustrezno razvite, lahko ob ustrezni terapevtski obravnavi na podlagi strokovne ocene ostanka gibalnih sposobnosti neverbalno komunikacijo razvijejo do tolikšne mere, kot jim jo gibalna oviranost dopušča.

Nadomestna komunikacija z računalnikom ima zaradi svoje izjemne uporabnosti pomembno vlogo pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Gibalno oviranim otrokom je zaradi specifičnosti njihovih motenj in prizadetosti, računalnik s prilagojeno strojno in programsko opremo, postal pripomoček, ki je danes nepogrešljiv pri pouku, kot rehabilitacijski pripomoček ali kot terapevtsko pomagalo.

Gibalno ovirani otroci imajo okrnjeno uporabo fine motorike in težave pri koordinaciji oko-roka kar jim onemogoča izražanje na klasični pisni način, nekaterim pa njihova motnja ne dovoljuje niti verbalnega izražanja. Predvsem slednjim se z uporabo

računalnika kot nadomestnega/osnovnega medija otrokovega sporočanja omogoči kvalitetno socialno interakcijo z okoljem, napredek na izobraževalnem in osebnostnem področju. Z njim otroku pomagamo premostiti ovire, ki izhajajo iz njegove okvare, motnje in jim omogočimo aktivno sodelovanje v vzgojno-izobraževalnem procesu. Računalnik je izredno motivacijsko sredstvo, saj omogoča učenje v primernem tempu, lažjo komunikacijo, trening različnih motoričnih, miselnih, socialnih spretnosti, dostop do informacij in ob vsem tem doživljanje uspeha, kar jim povečuje motiviranost za sodelovanje. Najpomembnejše je, da jim omogoča stalno aktivno sodelovanje z možnostjo samostojnega izbiranja, odločanja, ustvarjanja.

Osvajanje določene stopnje spretnosti, potrebnih za določeno stopnjo branja in pisanja, je pogojeno z naslednjimi dejavniki:

- motorične spretnosti (kontrola drže, koordinacija, fina motorika),
- senzomotorična integracija,
- govor in jezik,

Posledice okvare možganov se lahko pokažejo kot manjše ali večje težave na področju percepcije, učenja, spomina in govora. Prizadete so lahko t.i. eksekutivne funkcije, ki skrbijo za načrtovanje, izvajanje in kontrolo k cilju usmerjenega vedenja. Zelo pogosto se pojavljajo tudi motnje pozornosti, koncentracije, spomina in organizacije.

Izkazalo se je, da so zamude pri motoričnem in gibalnem razvoju, skupaj z nekoordiniranimi gibi ter slabim ločevanjem desne in leve strani telesa, povezane z velikimi zaostanki pri razvoju spretnosti in sposobnosti, ki so bistvene za osvajanje branja in pisanja. Te so:

- sposobnost videnja in zaznavanje oblike, forme in orientacije črk;
- zadosten motorični nadzor, da je sposoben prijeti, držati in voditi pisalni pribor po papirju s potrebnim ritmom in drobnim spreminjanjem pritiska, da je pisanje čitljivo;
- zadostna koordinacija oko - roka, da je sposoben usmerjati pisalo za oblikovanje črk;
- ustrezen spomin za učenje in priklic motoričnega vzorca vsake črke in nato besede;
- sposobnost načrtovanja nujnih motoričnih gibov za pisanje.

Motnje pri katerikoli od teh spretnosti in sposobnosti povzročajo težave pri pisanju.

Pri otrocih z določenimi motoričnimi in nevrološkimi primanjkljaji, kakršna je možganska paraliza in pri tistih z minimalnimi možganskimi poškodbami, kakor tudi pri živčno – mišičnih obolenjih je mogoče pričakovati, da se bodo težave pri vzgojno-izobraževalnem procesu pokazale v hudi ali zmerni obliki, kot primanjkljaj na posameznih učnih področjih.

Težave, s katerimi se gibalno ovirani otroci srečujejo pri osvajanju branja in pisanja in razvoju komunikacije so posledica njihovih motoričnih in senzornih motenj. Z dodatnimi

urami, ki bi bile namenjene odpravi težav v razvoju komunikacije in opismenjevanja, bi gibalno ovirani otroci veliko pridobili. V proces vzgoje

in izobraževanja bi vstopali motorično boljše pripravljene, opremljene z znanji, ki jih spontano, zaradi ovir v gibanju ne morejo pridobiti.

2. POMEN USTREZNEGA POLOŽAJA TELESA ZA KOMUNIKACIJO

Za uspešno vzgojno-izobraževalno delo je z učencem pomembno tudi ustrezno sedenje in način, kako ga zagotovimo. Z zagotovitvijo ustreznega položaja otroku omogočimo izvajanje aktivnosti oz. povečamo njegovo delovno uspešnost in preprečujemo poslabšanje funkcionalnega stanja.

Vsak otrok potrebuje individualno prilagojeno delovno mesto, ki mu omogoča napredek v razvoju in večjo uspešnost. Zagotoviti mu moramo delovne pogoje, ki bodo omogočali maksimalen izkoristek njegovih preostalih sposobnosti, hkrati pa preprečevali poslabšanje njegovega funkcionalnega stanja. Zato je potrebno v šoli individualno izbrati in prirediti delovno ploskev in sedišče. Aktivnosti, ki se v razredu dogajajo (zapis na tablo, gibanje učitelja, ipd) naj bodo, če ni individualno drugače dogovorjeno, v otrokovem srednjem položaju.

Za uspešno delo v šoli je zelo pomembna pravilna izbira sedeža in mize, ki otroku omogoča ustrezno držo za delo.

Sedeč položaj mora otroku zagotoviti stabilnost. Najpomembnejši je položaj medenice, ki mora biti v simetričnem položaju in v dobrem kontaktu s sedežno podlago. Pomembno je, da višina, velikost in oblika sedežne ploskve zagotovijo dobro podporo nog. Na osnovi tega ima otrok možnost dobre pravilne poravnave trupa in kontrole glave. Stabilen položaj trupa omogoča tudi kontrolo ramenskega obroča in s tem funkcijo roke.

- S presedanjem pri nekaterih otrocih z določenimi obolenji zagotovimo gibanje, menjavo položajev, pridobivanje novih informacij o položaju telesa v prostoru in spodbujamo razvoj senzibilitete. Pomembno je, da višina, višina in velikost sedežne ploskve otroku zagotovi dobro podporo nog.

Občasno nastavitve pa omogočajo tudi že izdelane prilagojene mize za otroke. Če otroku zagotovimo stabilen položaj medenice, se lahko pri delu osredotoči na druge zahtevnosti in mu ni treba ves čas loviti ravnotežja. S tem pridobimo tudi sproščenost v ramenskem obroču, ki je izhodišče vseh aktivnosti, ki jih opravlja roka ter dosežemo večjo hitrost in uspešnost posameznika.

Pomembno pa je terapevtsko testiranje in izvajanje aktivnosti v izbranem položaju in delovnem mestu.

3. SENZOMOTORIČNA INTEGRACIJA

Pri procesu komunikacije morajo biti informacije, ki prihajajo preko vidnega polja povezane s tistimi, ki prihajajo s slušnega polja. Ko otrok dozoreva, se povečuje sposobnost integracije informacij. Ta sposobnost je povezana z otrokovo intelektualno in razvojno fazo. Motnje pri motorični sposobnosti, dotiku, vidu ali sluhu bodo vplivale na otrokovo sposobnost integracije čutnih informacij, prejetih od dražljajev v okolju. Otroci morajo pridobivati informacije po vseh senzornih kanalih, kar istočasno zmanjšuje procese pozabljanja.

Gibalno ovirani otroci so primarno prikrajšani pri gibanju, posledica tega pa je pomanjkanje najrazličnejših vizualnih, avditivnih in taktilnih izkušenj. Zato lahko pričakujemo, da bo na intelektualni in komunikacijski razvoj gibalno oviranih otrok vplivalo to, da so telesne omejitve gibanja tako velike, da motijo temeljne kognitivne funkcije, kot so izbiranje, razvrščanje in primerjanje, ki so potrebne za razvoj komunikacijskih veščin – pisanje, branje,.. Posledice zmanjšanega stika z okoljem so resne, iz tega zaostajajoči razvoj čutno motoričnih spretnosti pa povečuje tveganje neuspeha pri izobraževanju.

Spretnosti in sposobnosti na področju govora in jezika temeljijo tudi na dobrem slušnem dojemljanju in spominu. Za normalen razvoj govora je pomembna pravilna artikulacija prvih glasov. Če gre za možgansko poškodbo, so prizadeti centri za govor ter mišice ust. Posledica tega je, da je prizadeto požiranje in splošno gibanje jezika, kar je priprava na normalen razvoj govora. Neustrezno izražanje otrokovih misli, želja in potreb kot temeljna vsebina komunikacije ter nerazvitost potrebnih kognitivnih funkcij za to, možganske in mišične poškodbe govornih centrov ali lokomotornega aparata povzročijo omejeno uporabo govora. Za otoka, ki je prizadet ne kateregakoli izmed naštetih načinov, je nujno, da čimprej dobi ustrezno pomoč, če želimo, da napreduje pri veščini komunikacije.

Razvoj govorne in neverbalne komunikacije je v prvem letu otrokovega življenja zelo pomemben. V kolikor je ta čas zamujen, je pomembno da začnemo pri terapijah čimprej uporabljati korektivne tehnike, s katerimi lahko izboljšamo njegovo komunikacijo.

Pomembno načelo obravnav gibalno oviranih otrok je celosten pristop. Ne korigiramo posameznih delov telesa in mišic, temveč gibanje celega telesa. Ne vodimo z ukazi in navodili, temveč posredujemo normalne vzorce gibanja (facilitacija) in preprečujemo abnormne vzorce gibanja (inhibicija). Cilj je integracija normalnih vzorcev gibanja v otrokove lastne čutno-gibalne izkušnje, prek katerih si otrok pridobi aktivne avtomatske gibe. Pri otrocih se s takim delom, po konceptu celostne obravnave doseže boljšo kvaliteto primarnih oralnih funkcij (sesanje, požiranje, grizenje, žvečenje, hranjenje z žlico in pitje iz lončka), aktivno oralno kontrolo in koordinirano dihanje. Vzpostavi se aktiven očesni stik, s tem pa boljša koordinacija oko - roka, roka – roka in roka – usta. Vsi ti elementi pa predstavljajo osnovo komunikacije in kasnejši govor.

Senzorna integracija je sposobnost integracije informacij, prihajajočih v osrednje živčevje iz različnih senzoričnih modalitet na podlagi razvitih spretnosti:

Tako ločimo:

- splošne motorične spretnosti,
- senzomotorične spretnosti:
  - vidno-tipne,
  - slušno-tipne,
  - vidno-gibalne,
  - slušno-gibalna,
  - vidno-slušna,
  - tipno-gibalna.

Splošne motorične spretnosti tvorijo podlago, na kateri temelji otrokovo znanje in igrajo veliko vlogo pri razvoju komunikacije. Pomanjkljive izkušnje, negotovosti pri stiku z okoljem, hiperprotektivna vzgoja ter organske poškodbe zavirajo otrokove sposobnosti komunikacije in mu onemogočajo aktivno sodelovanje v prenosu informacij sogovorniku.

Formiranje konceptov je del abstraktnega mišljenja. Otrok bo imel težave pri formiranju konceptov, če ima težave pri organizaciji zaznavnih informacij, pri prepoznavanju odnosov med predmeti v okolju ter pri opažanju skupnih sestavin v nizih predmetov. Konceptna formacija zahteva sposobnost prenašanja naučenega iz ene situacije v drugo in je povezana z normalno kognitivno rastjo. Otrok z možgansko poškodbo ima težave z razvijanjem konceptov, vendar ne nujno zaradi pomanjkljive izkušnje, ampak zato, ker izkušnje ne more celovit integrirati in z njimi ne more svobodno manipulirati.

VIDNO-GIBALNA INTEGRACIJA

Dobro razvite vidno- zaznavne spretnosti so eden od temeljnih pogojev za uspešno branje in pisanje. Otroci razvijajo spretnosti komunikacije tudi s pisnim izražanjem o sebi. Otrokovo sposobnost za obračanje in nadzor gibanja rok z uporabo oči imenujemo koordinacija oko-roka. Pomanjkljiva koordinacija otroku ne nudi zadovoljivega nadzora delovanja rok, glave, oči, vendar jo je mogoče (pri otrocih z gibalno oviranostjo, katerih motnja jim to dopušča), z ustrezno terapevtsko obravnavo izboljšati do ravni, ki otroku omogoča pisno komunikacijo z okoljem na podlagi vidno-zaznavnih spretnosti. Še pred tem mora biti otrok sposoben ločevati levo in desno.

Natančnost koordinacije oko-roka je nujna za otrokovo pregledovanje tiska in različnih usmerjenih gibov, ki so nujni za razločevanje črk in besed v zaporedju. Sposobnost ločevanja črk, opažanja ustreznih razlik in podobnosti, sposobnost pomnenja vrste in oblik, ter sposobnost ločevanja lika od ozadja, prav tako igra vlogo pri branju in pridobivanju znanj komunikacijskih veščin. Za nekatere gibalno ovirane otroke z možganskimi poškodbami je znano, da imajo težave z razločevanjem lika od ozadja. Prisotnost še kakršnekoli okvare vida, kot je kratkovidnost ali daljnovidnost, škiljenje,

tunelski vid oziroma astigmatizem, lahko vpliva na zaznavanje oziroma nezmožnost natančnega zaznavanja.

Prvi gibi so pomembni za otrokovo zavedanje sebe in sveta okoli njega. Te izkušnje tvorijo podlago, na kateri temelji otrokovo znanje in igrajo veliko vlogo pri intelektualnem razvoju. Sposobnost za orientacijo lastnega telesa in doseg pravilne drže bodisi pri ležanju, sedenju ali stoji, bo vplivala na stopnjo, s katero otrok zlahka obvlada predmete in se na ta način nauči nekaj o njihovi lastnosti. Kadar ima otrok težave pri hoji oziroma grobi motoriki še težje pridobi vizualno – motorične izkušnje. Otrok ne more samostojno do predmetov, težje jih opazuje, ne more se jih dotakniti ali prijati v roke, zato se še težje uči preko lastne aktivnosti. Vse to se kaže kot primanjkljaj pri razvoju veščin, ki so potrebne za razvoj komunikacijskih tehnik.

Splošni cilji vidno-gibalne integracije:

- razviti sposobnost praktične uporabe vida,
- usposobiti se za zavestno opazovanje,
- razviti vizualno pomnenje informacij,
- razviti vizualno razlikovanje informacij,
- razviti vizualno pridobivanje informacij,
- razviti vizualno prepoznavanje,
- razviti in urediti orientacijo (določanje leve, desne, zgornje, spodnje strani na sebi, v prostoru in na delavnih površinah),
- razviti koordinacijo oko-roka.

Op. Razviti pomeni, doseči maksimalno stopnjo cilja, glede na gibalno oviranost učenca in njegove sposobnosti.

VIDNO-GIBALNA INTEGRACIJA:

CILJI	VSEBINA	SPECIALNO PRIPOROČILA DIDAKTIČNA
<p>Videti, prepoznati in poimenovati predmet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vidi, prepozna in poimenuje predmet v prostoru, • vidi, prepozna in poimenuje predmet v naravi.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci segajo po predmetih in jih prijemajo. • Učenci različno oddaljene predmete opazujejo in jih poimenujejo. • Otrok prenaša pogled z bližnjega na daljnji predmet in ga poimenuje.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema, prelaga, izpušča, polaga predmete primerne velikosti in jih poimenuje (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učitelj da učencu na voljo dovolj časa, da učenec posreduje navodilo po svojih komunikacijski zmožnostih in aktivnost izvede učitelj, spremljevalec, delovni terapevt... (težko gibalno ovirani).
<p>Prepoznati lego predmeta glede na lastno telo in poimenovati lego predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poimenuje in opredeli lego predmeta v prostoru glede na lastno telo, • Poimenuje in opredeli lego predmeta v naravi glede na lastno telo.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci prijemajo in polagajo predmete glede na lastno telo: levo – desno, zgoraj – spodaj... in aktivnost poimenujejo.	<ul style="list-style-type: none"> • Otroku pri prijemanju, prelaganju, polaganju in poimenovanju predmetov pomaga druga oseba. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da učenec da navodilo po svojih komunikacijski zmožnostih in aktivnost izvede učitelj, spremljevalec, delovni terapevt... (težko gibalno ovirani).

<p>Prepoznati lego predmeta glede na drug predmet in poimenovati lego predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poimenuje in opredeli lego predmeta v prostoru glede na drug predmet, • poimenuje in opredeli lego predmeta v naravi glede na drug predmet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci po navodilu prijemajo in polagajo predmete glede na drug predmet: levo – desno, zgoraj – spodaj... in aktivnost poimenujejo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prelaga, predmete primerne velikosti in jih poimenuje (glede na svoje gibalne zmožnosti). • Učencu pri prelagnju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec, delovni terapevt. • Učitelj da učencu na voljo dovolj časa, da učenec posreduje navodilo po svojih komunikacijskih zmožnostih in aktivnost izvede učitelj, spremljevalec, delovni terapevt... (težko gibalno ovirani).
<p>Videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati obliko predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati obliko predmeta v prostoru, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati obliko predmeta v naravi, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati obliko predmeta na ploskvi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci segajo po predmetih različnih oblik, poimenujejo obliko in predmet. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih oblik, poimenujejo obliko in predmet. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih oblik, jih ločujejo in poimenujejo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema predmete primerne velikosti in poimenuje obliko predmeta in predmet (glede na svoje gibalne zmožnosti). • Učencu pri prijemanju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec... • Učitelj da na voljo dovolj časa, aktivnost izvede učitelj, spremljevalec, delovni terapevt..., učenec pa poimenuje obliko in predmet po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).

<p>Videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati barvo predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati barvo predmeta v prostoru, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati barvo predmeta v naravi, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati barvo predmeta na ploskvi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci segajo po predmetih različnih barv, poimenujejo barvo predmeta in predmet. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih barv, poimenujejo barvo in predmet. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih barv, jih ločujejo po barvi, poimenujejo barvo predmeta in predmet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema predmete primerne velikosti in poimenuje barvo predmeta in predmet (glede na svoje gibalne zmožnosti). • Učencu pri prijemanju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec...učenec poimenuje barvo predmeta in predmet po svojih komunikacijskih zmožnostih • Učitelj pokaže učencu predmet, učenec poimenuje obliko in predmet po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).
<p>Videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati velikost predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati velikost predmeta v prostoru, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati velikost predmeta v naravi, • videti, prepoznati, razlikovati in poimenovati velikost predmeta na ploskvi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci segajo po predmetih različnih velikosti, poimenujejo velikost predmeta in predmet. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih velikosti. poimenujejo velikost in predmet • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih velikosti, jih ločujejo po velikosti in poimenujejo predmete. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema predmete primerne velikosti in poimenuje velikost predmeta in predmet (glede na svoje gibalne zmožnosti). • Učencu pri prijemanju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec...Učenec poimenuje velikost predmeta in predmet po svojih komunikacijskih zmožnostih • Učitelj pokaže učencu predmet, učenec poimenuje velikost in predmet po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani)

<p>Videti, prepoznati, prirediti dva predmeta po po eni lastnosti in aktivnost poimenovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, prepoznati, prirediti dva predmeta po eni lastnosti v prostoru in aktivnost poimenovati, • videti, prepoznati, prirediti dva predmeta po eni lastnosti v naravi in aktivnost poimenovati, • videti, prepoznati, prirediti dva predmeta po po eni lastnosti na ploskvi in aktivnost poimenovati. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih velikosti, poimenujejo iskano lastnost predmetov in predmete poimenujejo. • Učenci primejo najprej en predmet primerne velikosti, ga poimenujejo in določijo iskano lastnost, potem primejo drug predmet primerne velikosti, mu določijo iskano lastnost po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih velikosti, jih ločujejo po iskani oz. dani lastnosti in poimenujejo predmete. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema predmete primerne velikosti in poimenuje iskano lastnost predmeta in predmet (glede na svoje gibalne zmožnosti). • Učencu pri prijemanju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec...učenec določi iskano lastnost predmeta in predmet poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih • Učitelj pokaže učencu predmet, učenec določi iskano lastnost predmeta po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani)
<p>Videti, prepoznati, prirediti dva (tri, več) predmetov po dveh (treh, večih) lastnostih in aktivnost poimenovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, prepoznati, prirediti dva (tri, več) predmetov po dveh (treh, večih) lastnostih v prostoru in aktivnost poimenovati, • videti, prepoznati, prirediti dva (tri, več) predmetov po po dveh (treh, večih) lastnostih v naravi in aktivnost poimenovati, • videti, prepoznati, prirediti dva 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci po navodilu segajo po predmetih različnih velikosti, poimenujejo iskane lastnosti predmetov in predmete poimenujejo. • Učenci primejo najprej en predmet primerne velikosti, ga poimenujejo in določijo iskane lastnosti, potem primejo drug predmet primerne velikosti, mu določijo iskane lastnosti po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učenci po navodilu segajo po 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno prijema predmete primerne velikosti in poimenuje iskane lastnosti predmetov in predmete poimenuje (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri prijemanju predmetov pomaga učitelj, spremljevalec...učenec določi iskane lastnosti predmetom in predmete poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih • Učitelj pokaže učencu predmete, učenec določi

<p>(tri, več) predmetov po dveh (treh, večih) lastnostih na ploskvi in aktivnost poimenovati.</p>	<p>predmetih različnih velikosti, jih ločujejo po iskanih oz. danih lastnosti in poimenujejo predmete.</p>	<p>iskane lastnosti predmetov po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani)</p>
---	--	--

SLUŠNO-GIBALNA INTEGRACIJA:

Uho sprejema in oddaja zvoke osrednjemu živčevju, ki jih najprej zabeleži kot hrup brez pomena. Otrok se najprej odzove na srednje, nato na nizke in končno na visoke frekvence zvoka, osrednje živčevje pa nato izloči smisel iz vzorca zvokov, ki jih dobiva. Slušno dojetje narašča postopoma v razvojni fazi, do katere pride, preden se otrok nauči govoriti. Da otrok okrepi razumevanje zvokov, uporablja gibe in druge vidne dražljaje. Gibalno ovirani otroci težje pridobivajo slušne informacije iz okolja. Če hočemo določeni zvok prepoznati in ga poimenovati je zato potrebna primerna sposobnost kontrole glave in celotnega telesa. Kot posledica tega, lahko pride do težav pri komunikaciji.

Slušno-zaznavne spretnosti in slušno dojetje narašča postopoma v razvojni fazi, do katere pride, preden se otrok nauči govoriti. So predpogoj za razvoj verbalnih komunikacijskih spretnosti. Če otroku stopnja razvitosti osrednjega živčevja ter govornih organov to v najmanjši možni meri še dopušča, je pomembno, da z ustreznimi terapijami ter sposobnosti ohranjamo in razvijamo, ter tako otroku z motnjo v gibalnem razvoju omogočimo razvoj govorne komunikacije. Kadar je prisotna kakršna koli okvara pri slušno-zaznavnih spretnostih in je zaradi tega moten normalni razvoj govorne komunikacije, takrat moramo vzgojno-izobraževalni proces prilagoditi in učencu omogočiti učenje in obvladovanje komunikacijskih veščin, ki se jih je učenec sposoben naučiti.

Splošni cilji slušno-gibalne integracije:

- razviti sposobnost praktične uporabe sluha,
- usposobiti se za zavestno pridobivanje slušnih informacij,
- razviti razlikovanje slušnih dražljajev iz okolja,
- razviti ustreznega načina poslušanja.

Op. Razviti pomeni, doseči maksimalno stopnjo cilja, glede na gibalno oviranost učenca in njegove sposobnosti.

SLUŠNO GIBALNA INTEGRACIJA:

CILJI	VSEBINA	SPECIALNO PRIPOROČILA DIDAKTIČNA
<p>Poslušati, prepoznati, razlikovati in poimenovati različne slušne dražljaje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poslušati, prepoznati in razlikovati različne slušne dražljaje v prostoru, • poslušati, prepoznati in razlikovati različne slušne dražljaje v naravi, • poslušati, prepoznati in razlikovati različne slušne dražljaje predstavljene s pomočjo avdiovizualnih sredstev. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učencem predvajamo različne zvoke iz vsakdanjega življenja. • Učenci zvoke, ki jih slišijo poimenujejo. • Učenci preko igre spoznavajo in prepoznajo različne zvoke v prostoru in naravi. • Učencem se določeni zvoki, glasovi iz okolja predstavijo s pomočjo avdiovizualnih sredstev, učenci jih poslušajo, prepoznajo, razlikujejo in poimenujejo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno posluš različne zvoke. • Pri predstavitvi mu pomaga spremljevalec, učitelj...(vstavi kaseto,CD,...) učenec posreduje navodilo po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Ob poslušanju učencu pomaga druga oseba, ki ga fizično premika po njegovih navodilih (težko gibalno oviran)
<p>Poslušati in ločiti bistveno slušno informacijo od nebistvene:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poslušati in ločiti bistveno slušno informacijo od nebistvene v prostoru, • poslušati in ločiti bistveno slušno informacijo od nebistvene v naravi, • poslušati in ločiti bistveno slušno informacijo od nebistvene, predstavljeno s pomočjo avdiovizualnih sredstev. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učencem predvajamo različne zvoke iz vsakdanjega življenja, ki jih posluš ob igranju nežne glasbe in jih prepozna. • Učitelj bere pravljico, učenec mora pozorno poslušati in prepoznati bistvene informacije. • Učenc na podlagi zastavljenih vprašanj, posredujejo bistvene informacije. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluš najprej znane zvoke in jih poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učenec skuša opredeliti zvočni dražljaj glede na sebe, v prostoru, okolju in ga poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.

<p>Poslušati, razumeti in izpolniti slušno navodilo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok preko igre ugibanja samostojno pridobiva slušne informacije, ugotavlja vrste čustev v glasu (jeza, veselja, žalost ...) 	<ul style="list-style-type: none"> • Po otrokovih navodilih otroka obrača druga oseba; način podanih otrokovih navodil je odvisen od otrokovega načina komuniciranja (kadar je otrok težko gibalno oviran)
<p>Poslušati, prepoznati in poimenovati glas človeka, živali in različnih predmetov:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poslušati, prepoznati in poimenovati glas človeka, živali in različnih predmetov v prostoru, • poslušati, prepoznati in poimenovati glas človeka, živali in različnih predmetov v naravi, • poslušati, prepoznati in poimenovati glas človeka, živali in različnih predmetov predstavljenih s pomočjo avdiovizualnih sredstev. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo različne glasove ljudi in prepoznajo osebo. • Učenci poslušajo različne glasove živali in jih poimenujejo. • Učenci preko igre ugibanja samostojno pridobiva slušne informacije, ugotavlja vrste čustev v glasu (jeza, veselja, žalost ...) 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno posluša glas človeka, živali in različnih predmetov. • Pri predstavitvi glasov mu pomaga spremljevalec, učitelj...(vstavi kaseto,CD,...) učenec posreduje navodilo po svojih komunikacijskih možnostih. • Ob poslušanju učencu pomaga druga oseba, ki ga fizično premika po njegovih navodilih (težko gibalno ovirani).
<p>Poslušati, prepoznati in opredeliti smer zvočne informacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poslušati, prepoznati in opredeliti smer zvočne informacije v prostoru, • poslušati, prepoznati in opredeliti smer zvočne informacije v naravi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo različne zvoke v prostoru in določijo smer zvoka glede na sebe in zvok poimenujejo. • Učenci poslušajo različne zvoke v naravi in določijo smer zvoka glede na sebe in zvok poimenujejo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša različne zvoke različnih jakosti glede na individualne slušne sposobnosti. • Ob poslušanju učencu pomaga druga oseba, ki ga fizično premika po njegovih navodilih (težko gibalno oviran).

<p>Poslušati, zaznati, prepoznati in razločevati glasove v besedi, besede in povedi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo, prepoznavajo in razlikujejo posamezne glasove . • Učenci poslušajo, prepoznavajo prvi, zadnji, srednji glas v besedi. • Učenci poslušajo, prepoznavajo in razlikujejo med glasovi v besedi. • Učenci razlikujejo med različno zvenečimi enako zapisanimi besedami . • Učenci razlikujejo med podobno zvenečimi besedami. • Učenci poslušajo, prepoznajo in razlikujejo čustveno obarvane povedi. • Učenci poslušajo in določajo začetek in konec povedi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša glasove različnih jakosti glede na individualne slušne sposobnosti. • Učenci glasove, besede in povedi poimenujejo po svojih komunikacijskih zmožnostih.
<p>Izvajati komunikacijske naloge po navodilu pridobljenem po slušni poti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo vprašanja in odgovarjajo pisno ali ustno. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša vprašanja samostojno in nanje odgovarja po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da učenec lahko odgovori po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učitelj vprašanja po potrebi večkrat ponovi, glede na individualne sposobnosti učenca. • Druga oseba izvede nalogo oz. zapis po otrokovih navodilih, ki jih ta poda po komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).

Prepoznati zaporedje in ritem zlogov.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo , določajo zloge in jih ponovijo. • Učenci poslušajo znane, neznane besede in določajo kratke in dolge besede.	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da učenec lahko odgovori po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učitelj učencu ponudi podporne tehnike (udarjanje po zlogih, vizualna opora).
--	---	--

VIDNO-TIPNA INTEGRACIJA

Gibalno ovirani otroci imajo težave pri prijemanju predmetov in s tem pri tipnem zaznavanju površin, oblik in drugih lastnosti predmetov. Pri prijemanju uporabljamo funkcije velike motorike, kadar gre za tipanje pa to počnemo s prsti, dlanjo oz. s fino motoriko. Za razvijanje sposobnosti grafičnega zapisa so omenjene sposobnosti fine in grobe motorike nujno potrebne. V procesu pridobivanja potrebnih tipnih izkušenj skozi razvoj so gibalno ovirani otroci velikokrat prikrajšani, saj so jim nemalokrat najrazličnejši predmeti dostopni le, če jim jih ponudimo mi oz. položimo v roke. Otrok preko telesnih občutkov spoznava okolje in sebe in se tako uči z lastno aktivnostjo.

Splošni cilji vidno-tipne integracije:

- razviti sposobnost praktične uporabe tipa,
- razviti vizualno-tipno zaznavanje informacij,
- razviti vizualno-tipno pridobivanje informacij,
- razviti vizualno-tipno prepoznavanje informacij,
- razviti vizualno-tipno pomnjenje informacij,
- razviti vizualno-tipno razlikovanje informacij,
- razviti koordinacijo prsti-oko,
- razviti koordinacijo dlan-oko,
- razviti smer tipanja.

VIDNO-TIPNA INTEGRACIJA

<p>Videti, otipati, prepoznati in poimenovati predmet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, otipati, prepoznati in poimenovati predmete v prostoru, • videti, otipati, prepoznati in poimenovati predmete v naravi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci segajo po predmetih, jih otipajo in poimenujejo. • Učenci preko igre ugibanja poimenujejo površino otipanega predmeta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje predmete primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).
<p>Videti, otipati, prepoznati in poimenovati različne materiale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • videti, otipati, prepoznati in poimenovati materiale v prostoru, • videti, tipati, prepoznati in poimenovati materiale v naravi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, prepoznajo in poimenujejo materiale, iz katerih so narejeni predmeti v prostoru. • Učenci tipajo, prepoznajo in poimenujejo materiale v naravi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje materiale primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).
<p>Videti, otipati in razlikovati po eni lastnosti med dvema predmetoma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, razlikujejo po eni lastnosti med dvema predmetoma . • Učenci razlikujejo oblike, temperaturo,...med dvema predmetoma. • Učenci poimenujejo in opišejo razlike med dvema predmetoma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).

		<p>gibalno ovirani).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
<p>Videti, otipati , razlikovati po eni lastnosti med več predmeti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, razlikujejo po eni lastnosti med več predmeti.. • Učenci razlikujejo oblike, temperaturo, material... med več predmeti. • Učenci poimenujejo in opišejo razlike med predmeti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
<p>Videti, otipati in razlikovati po več lastnostih med dvema predmetoma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, razlikujejo po več lastnostih med dvema predmetoma. • Učenci razlikujejo oblike, temperaturo, material... med dvema predmetoma. • Učenci poimenujejo in opišejo razlike med predmetoma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj da na voljo dovolj časa,

		da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
Videti, otipati in razlikovati po več lastnostih med več predmeti.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, razlikujejo po več lastnostih med več predmeti. • Učenci razlikujejo oblike, temperaturo,material... med več predmeti. • Učenci poimenujejo in opišejo razlike med predmeti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
Videti, otipati, razlikovati in poimenovati pare nasprotnih lastnosti med dvema predmetoma.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci tipajo, razlikujejo pare nasprotnih lastnosti med dvema predmetoma. • Učenci razlikujejo pare nasprotnih lastnosti: oblike, temperaturo,material... med dvema predmetoma. • Učenci poimenujejo in opišejo razlike med predmetoma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno tipa in poimenuje pare nasprotnih lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj izbere materiale, katerih lastnosti so na otip izrazito nasprotne.

		<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
--	--	--

SLUŠNO-TIPNA INTEGRACIJA:

Kadar so naloge vidno-tipne integracije osvojene, preidemo na naloge slušno-gibalne integracije.

Tako učenci pri utrjevanju znanja vidno-tipne integracije, pridobivajo izkušnje preko nalog , ki vključujejo področja slušno-tipne integracij.

Gibalno-ovirani otroci, ki imajo težave z vidom in vidnim zaznavanjem, več informacij na lažji način pridobijo preko slušnega zaznavanja.

Splošni cilji slušno-tipne integracije:

- razviti sposobnost praktične uporabe sluha,
- razviti slušno-tipno zaznavanje,
- razviti slušno-tipno pridobivanje informacij,
- razviti slušno-tipno prepoznavanje informacij,
- razviti slušno-tipno pomnjenje,
- razviti slušno-tipno razlikovanje,
- razviti sposobnost slušno-tipne usmerjene pozornosti.

SLUŠNO-TIPNA INTEGRACIJA

<p>Slišati zvok predmeta, predmet otipati, prepoznati in poimenovati :</p> <ul style="list-style-type: none"> • slišati zvok predmeta v prostoru, predmet otipati, prepoznati in ga poimenovati, • slišati zvok predmeta v naravi, predmet otipati, prepoznati in ga poimenovati. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo zvoke predmetov in predmete tipajo. • Učenci prepoznajo predmete glede na zvok in tip. • Učenci poimenujejo predmete v prostoru in v naravi glede na zvok in tip. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša , samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmeta primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učitelj izbere predmete, katerih zvok je tipičen in primerne jakosti, glede na slušno zaznavanje učenca. • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
<p>Slišati in razlikovati dva predmeta po zvoku , predmeta otipati ter ju poimenovati.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo zvoka dveh predmetov in predmeta tipajo. • Učenci prepoznajo dva predmeta glede na zvok in tip. • Učenci poimenujejo predmeta v prostoru in v naravi glede na zvok in tip. • Učenci razlikujejo med dvema predmetoma po zvoku in tipu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša , samostojno tipa in poimenuje lastnosti dveh predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učitelj izbere predmete, katerih zvok je tipičen in primerne jakosti, glede na slušno zaznavanje učenca. • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt,

		<p>tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .
<p>Slišati in razlikovati več predmetov po zvoku , predmete otipati ter jih poimenovati.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo zvoke predmetov in predmete tipajo. • Učenci prepoznajo več predmetov glede na zvok in tip. • Učenci poimenujejo predmete v prostoru in v naravi glede na zvok in tip. • Učenci razlikujejo med več predmeti po zvoku in tipu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec posluša , samostojno tipa in poimenuje lastnosti predmetov primerne velikosti (glede na svoje gibalne in komunikacijske zmožnosti). • Učitelj izbere predmete, katerih zvok je tipičen in primerne jakosti, glede na slušno zaznavanje učenca. • Učencu pri tipanju pomaga asistent, učitelj, delovni terapevt, tako, da mu vodi roko, učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih (težko gibalno ovirani). • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih .

4. RAZVIJANJE GRAFOMOTORIKE

Grafomotorika je pomemben del komunikacije, ki omogoča izražanje, pomembno za funkcionalno pismenost. Za uspešno šolsko delo je pomembna zgodnja diagnostika in takojšnja ustrezna strokovna obravnava.

Gibalno ovirani otroci imajo veliko težav pri izvajanju grobe in fine motorike, zato se težje opismenijo. Zaradi specifičnih težav, ki so posledica njihove razvojne motnje, se ti otroci težje opismenijo na klasični način. Da otrok lahko izvaja gibe, ki so potrebni v zgodnjem otroštvu za risanje, kasneje v šolskem obdobju za pisanje, morajo biti otrokove sposobnosti motorike ohranjene do tolikšne mere, da še zagotavljajo možnosti razvoja grafomotoričnih spretnosti. Težko gibalno ovirani otroci, ki jim motorične sposobnosti ne zagotavljajo grafomotoričnega zapisa, se opismenijo s pomočjo računalnika, če je to le mogoče.

Pri grafomotoričnem opismenjevanju je potrebno upoštevati specialno-didaktična načela, poznati otrokove težave, ohranjene sposobnosti in razvojno stopnjo otroka.

Splošni cilji grafomotorike:

- razviti spretnosti za pisanje,
- usposobiti se za grafomotorični zapis,
- razviti spretnosti za likovno izražanje.

GRAFOMOTORIKA:

CILJI	VSEBINA	SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA
Prijeti, prepoznati in poimenovati različno velike predmete.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno po navodilih prijemajo različne predmete. • Učenci s pomočjo prijemajo različne predmete.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno po navodilih prijemajo različno velike predmete in jih poimenujejo po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učencu pomaga, tako da mu vodi roko učitelj, asistent, delovni terapevt (težko gibalno ovirani), učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.
Otipati, prepoznati, poimenovati različne površine, materiale.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci preko igre ugibanja tipajo, prepoznajo različne materiale in poimenujejo otipane površine. • predmete in njihove lastnosti.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno po navodilih prijemajo različne materiale in poimenujejo njihove lastnosti po svojih komunikacijskih zmožnostih.
Mečkati, trgati, rezati različne materiale.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno tipajo, mečkajo, trgajo in režejo različne materiale. • Učenci po navodilih tipajo, mečkajo, trgajo in režejo različne materiale.	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učenec samostojno mečka, trga, reže različne materiale in aktivnost poimenuje glede na svoje komunikacijske zmožnosti. • Učencu pomaga, tako da mu

		<p>vodi roko učitelj, asistent, delovni terapevt (težko gibalno ovirani), učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenci pri rezanju uporabljajo prilagojene škarje.
<p>Narisati ravne, krive, navpične, vodoravne, poševne črte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Narisati ravne, krive, navpične, vodoravne, poševne črte po predlogi. • Narisati ravne, krive, navpične, vodoravne, poševne črte po navodilu. • Narisati ravne, krive, navpične, vodoravne, poševne črte samostojno. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno rišejo različne črte. • Učenci s pestjo, prsti rišejo po večji delovni površini. • Učenci rišejo različne črte po predlogi z različnimi pisali. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno riše različne črte in aktivnost poimenuje glede na svoje komunikacijske zmožnosti. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učencu pomaga, tako da mu vodi roko učitelj, asistent, delovni terapevt (težko gibalno ovirani), učenec aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Upoštevati je potrebno velikost ploskve, da lahko učenec izvede nalogo. • Učitelj naj uporabi različne materiale, v katerih je vidna sled gibanja (moka,proso,mivka, riž...)
<p>Narisati različne oblike</p> <ul style="list-style-type: none"> • na predlogo, • po predlogi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno rišejo različne oblike po in na predlogi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno riše po in na predlogo različne oblike. • Učenec s pomočjo vodenja

	<ul style="list-style-type: none"> • učenci rišejo različne oblike s pomočjo šablon. 	<p>asistenta, učitelj, delovnega terapevta riše na in po predlogi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost opiše po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učitelj mora upoštevati velikost ploskve, glede na individualne gibalne sposobnosti učenca. • Učitelj učencu ponudi ustrezno pisalo (oglje, kreda, voščenska,...) glede na individualne motorične zmožnosti pritiska na površino. • Učitelj učencu ponudi ustrezno debelino pisala, glede na individualne motorične sposobnosti učenca.
Narisati različne črte, oblike po spominu.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno rišejo različne črte, oblike po spominu. • Učenec preriše podlogo po spominu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec s pomočjo vodenja asistenta, učitelj, delovnega terapevta riše po spominu.
Barvati: <ul style="list-style-type: none"> • Barva s črtami omejeno površino. • Barva risbo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno barvajo s črtami omejeno večjo površino. • Učenci barvajo risbo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učencu pri barvanju vodi roko asistent, učitelj, delovni terapevt, glede na individualne zmožnosti učenca. • Učitelj da na voljo različno velike površine za barvanje, glede na individualne sposobnosti učenca. • Učitelj da na voljo različne tehnike barvanja glede na individualne sposobnosti učenca. • Učitelj učencu ponudi ustrezno

		<p>pisalo (oglje, kreda, voščenska,...) glede na individualne motorične zmožnosti pritiska na površino.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj učencu ponudi ustrezno debelino pisala, glede na individualne motorične sposobnosti učenca. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.
<p>Povezovati poligone (od točke do točke).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci s pomočjo vodenja in po navodilih povezujejo poligon. • Učenci samostojno povezujejo poligon. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci rešujejo različne nivoje zahtevnosti poligonov. • Učencu pri povezovanju poligona vodi roko asistent, učitelj, delovni terapevt, glede na individualne zmožnosti učenca. • Učitelj uporabi različne velikosti ploskve, da učenec nalogo lahko izvede. • Učitelj ponudi učencu različne vrste pisal (oglje, kreda, voščenske,...) glede na individualne motorične zmožnosti pritiska na površino. • Glede na individualne sposobnosti učenca učitelj uporabi različne izvedbe poligonov (na ogledalu, s peno, s konkretnim materialom). • Učenec poligon povezuje s prsti po ploskvi, z gumijasto vrvico, s pisali ipd. • Učitelj učencu ponudi ustrezno

		<p>debelino pisala, glede na individualne motorične sposobnosti učenca.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.
Oblikovati ravne, krive, črte iz različnih materialov .	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno oblikuje ravne, krive črte iz različnih materialov. • Učenec s pomočjo vodenja oblikuje ravne, krive črte iz različnih materialov. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj učencu ponudi različne materiale, glede na individualne gibalne možnosti učenca. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učencu pri oblikovanju vodi roko asistent, učitelj, delovni terapevt glede na individualne gibalne zmožnosti učenca.
Oblikovati različne oblike iz različnih materialov.	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno oblikuje različne oblike iz različnih materialov. • Učenec s pomočjo vodenja oblikuje različne oblike iz različnih materialov. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj učencu ponudi različne materiale, glede na individualne gibalne možnosti učenca. • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih. • Učencu pri oblikovanju vodi roko asistent, učitelj, delovni terapevt glede na individualne gibalne zmožnosti učenca.

<p>Oblikovati črke iz različnih materialov.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Učenec samostojno oblikuje različne črke iz različnih materialov. • Učenec s pomočjo vodenja oblikuje različne črke iz različnih materialov. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj učencu ponudi različne materiale, glede na individualne gibalne možnosti učenca.
<p>Zapisati simbole-črke:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapisati simbole-črke ob šabloni, • zapisati simbole-črke po predlogi • zapisati simbole-črke po navodilu • zapisati simbole-črke samostojno. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci samostojno zapišejo simbole-črke. • Učenci s pomočjo šablone , predloge zapisujejo simbole- črke. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učitelj uporabi različne velikosti ploskve, da učenec nalogo lahko izvede. <p>Učitelj ponudi učencu različne vrste pisal (oglje, kreda, voščenske,...) glede na individualne motorične zmožnosti pritiska na površino.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj učencu ponudi ustrezno debelino pisala, glede na individualne motorične sposobnosti učenca. • Učencu pri zapisovanju vodi roko asistent, učitelj, delovni terapevt glede na individualne gibalne zmožnosti učenca. <ul style="list-style-type: none"> • Učitelj da na voljo dovolj časa, da lahko učenec izvede nalogo in aktivnost poimenuje po svojih komunikacijskih zmožnostih.

5. UČENJE UPORABE PRIPOMOČKOV PRI KOMUNIKACIJI IN UPORABA RAČUNALNIKA KOT NADOMESTILO ZA ZAPIS

Okrnjena uporaba fine motorike, težave pri koordinaciji oko-roka otrokom z gibalno oviranostjo onemogočajo izražanje na klasični pisni način, nekaterim pa njihova motnja ne dovoljuje niti verbalnega izražanja. Predvsem slednjim se z uporabo računalnika kot osnovnega medija otrokovega sporočanja omogoči kvalitetno socialno interakcijo z okoljem, napredek na vzgojno-izobraževalnem in osebnostnem področju. Možnosti odpravljanja neugodnih izkušenj pri izražanju samih sebe preko komunikacije, pomanjkljivo razvitih kognitivnih funkcij, nerazumljenosti poslanega sporočila sogovorniku ter motorične omejenosti bi z ustrezno dodatno strokovno pomočjo, uporabo računalniške tehnologije in ustreznih prilagojenih pripomočkov otroku omogočile ustrezen razvoj ne le na vzgojno-izobraževalnem, temveč tudi na intelektualnem, izobraževalnem, čustvenem, psihološkem in socialnem področju.

Računalnik je pri pouku že vrsto let v pomoč gibalno oviranim otrokom. Z računalnikom in prilagojeno strojno opremo otroku pomagamo premostiti ovire, ki izhajajo iz njegove okvare, motnje in jim tako omogočimo aktivno sodelovanje v vzgojno-izobraževalnem procesu. Računalnik je izredno motivacijsko sredstvo, saj omogoča učenje v primernem tempu, lažjo komunikacijo, trening različnih motoričnih, miselnih, socialnih spretnosti, dostop do informacij in ob vsem tem doživljanje uspeha, kar jim nudi emocionalno in socialno varnost. Najpomembnejše je, da jim omogoča stalno aktivno sodelovanje z možnostjo samostojnega izbiranja, odločanja, ustvarjanja.

Splošni cilji:

- pridobiti osnovna znanja uporabe računalnika,
- razviti samostojni zapis,
- naučiti uporabiti računalnik kot učni pripomoček pri pouku:
  - za opismenjevanje,
  - za zapis novo pridobljene snovi,
  - za uspešno domače delo,
  - za pregleden izpis pisanih izdelkov,
  - za samostojno preverjanje znanja,
  - za uspešno reševanje matematičnih problemov,
  - pri likovnem izražanju,
  - za ure geometrije.
- razviti kvalitetno komunikacijo z okoljem,

Zaradi kompleksnosti motenj in suficitov, ki jih gibalna oviranost, poleg same motorične, s seboj prinaša, nam računalnik služi tudi kot osnovni učni in terapevtski pripomoček.

Težave, s katerimi se učitelji srečujemo pri delu z otroki, ki se opismenjujejo s pomočjo računalnika so, kljub temu, da je računalnik namenjen odpravi motenj, posledica otrokovih motenj ter pri delu z računalnikom predstavljajo oviro. Z dodatnimi urami, ki bi bile namenjene odpravi težav, ki jih povzročata sama uporaba računalnika, bi veliko pridobili. Otrok bi vstopal v proces izobraževanja motorično pripravljen, opremljen z vsemi funkcionalnimi znanji, ki jih pri uporabi računalnika potrebuje. Pridobil bi pri hitrosti njegove uporabe ter z njim izražal samega sebe. Šibke točke in obenem močna področja otroka z gibalno oviranostjo bi bila odkrita pravočasno, ko so njegovi učni potenciali najizrazitejši, možgani najprimernejši za obdelovanje in spretnosti še ohranjene v tolikšni meri, ki zagotavlja napredek.

6. UPORABA NADOMESTNE IN PODPORNE KOMUNIKACIJE

Otroci in mladostniki, ki imajo težave na govorno jezikovnem področju, težko vzpostavijo stik z ljudmi. Komunikacijo doživljajo kot oviro, ki jim otežuje ali celo onemogoča vključevanje v družbo in zavira njihov celostni razvoj.

Gibalno ovirani so lahko poleg verbalne, nezmožni tudi neverbalne govorice, zato stika z okoljem praktično ne morejo vzpostaviti. Ne zmorejo pritegniti pozornosti, povedati kaj si želijo in česa ne, izraziti svojega počutja.

Otroci z gibalnimi motnjami in nezmožnostjo govora so prikrajšani pri pridobivanju življenjskih izkušenj, ki jih zdravi otroci spontano osvojijo. Takšne motnje so značilna posledica okvar centralno živčnega sistema, ki nastanejo zaradi poškodb ali bolezni možgan, v obdobju pred razvojem komunikacije ali po njem.

Trening nadomestne komunikacije pred vstopom v šolo.

Program treninga nadomestne komunikacije je treba oblikovati za vsakega otroka individualno. Upoštevati moramo komunikacijske potrebe otroka, njegove osnovne želje in interese, otrokove komunikacijske sposobnosti, motorične sposobnosti za uporabo določenega komunikacijskega pripomočka, kognitivne sposobnosti in njegovo znanje oziroma predznanje ter zaznavne sposobnosti.

Nekaj posebnosti pri šolskem delu:

- Poseben pomen za šolsko delo je trening povezovanja simbolov v sestavljena sporočila, povedi.
- Večina otrok z motnjo v komunikaciji ne zna izraziti svojih potreb in želja, oziroma te niso ozaveščene. Zato mora biti trening ciljno usmerjen. Ob mnogih spodbudah je treba dati otroku tudi možnost izbire.
- Pogosto otrok na komunikacijskih tabli nima vseh ustreznih simbolov. Treba mu je postavljati kratka enostavna vprašanja, ker odgovarja lahko samo z da ali ne.
- Število simbolov se s šolskim delom veča, pri tem lahko sodeluje tudi otrok s tem, da pokaže z metodo da in ne besede, ki so zanj nove in/ali nerazumljive. Nikdar ne postavljamo vprašanj, dokler nismo prepričani, da je otrok neko besedo razumel.

- Pouk mora potekati zelo nazorno, saj so ti otroci praviloma zelo prikrajšani pri kakršnemkoli pridobivanju izkušenj.
- Paziti moramo na čas dela, kdaj in koliko časa.
- Poseben pomen ima motivacija, ohranjanje pozornosti, stalno prilagajanje, potrpljenje in zmožnost empatije.

Poznamo več vrst nadomestne in podporne komunikacije, v našem zavodu uporabljamo dva sistema:

- Picture Communication System / PCS - Mayer Johnson / je slikovni sistem, primeren za otroke, temelji na slikah, fotografijah. Simboli oz. slike predstavljajo predmete, osebe, živali, sadje. Pojmi, ki jih ne moremo narisati npr. občutki, predlogi, so dogovorjeni simboli. Otrok izbira simbole v mrežnem sistemu komunikacijske knjige, ki vsebuje samostalnice, glagole, osebe, pridevnike, predloge, socialne besede. in drugo.

-Minspeak je kratica za »Minimum Effort Speech«,to pomeni govor z minimalnim naporom. Avtor tega sistema je Bruce Baker, ki je v različnih državah raziskoval načine sporazumevanja pri ljudeh, ki ne govorijo. Sistem je osnovan na asociacijah, izpeljanih iz večpomenskih ikon. Pri uporabi tega sistema lahko oseba komunicira z majhnim fizičnim naporom.

Oba slikovna sistema lahko izvajamo preko komunikacijskih map, različnih komunikatorjev ali računalnikov.

Že nekaj časa sta na tržišču komunikatorja Chat Box ter Alpha Talker, ki uporabnikom omogočata komunikacijo v Minspeak sistemu. Novost na tržišču je SpringBoard komunikator, ki omogoča uporabo obeh sistemov.

Na računalniškem področju obstaja program »Boardmaker with Speaking Dynamicaly Pro »v prevodu / Govorim tekoče/ za Applov in PC računalniški sistem.

V preteklem šolskem letu pa smo ga člani projektne skupine Zavoda prilagodili za PC za slovensko področje.

Računalniški program »Govorim tekoče« je sestavljen iz osnovne table,na kateri se nahajajo različna tematska področja, ki so individualno prirejena uporabniku (otroku ali mladostniku). To so:osnovna sporočila,osebe,glagoli, pridevniki,samostalniki, predlogi, črke, števila, interesna področja in drugo.

Ob izbiri posameznega področja se program odpre v podtable. Komunikacija poteka preko slikovnih simbolov imenovanih tudi »The Pictures Communication Symbols« Mayer-Johnson – 2002. Program je mogoče upravljati tudi s stikali.

Pod vsako sliko lahko posnamemo govor. Izbiro glasu / moški, ženski glas/ prilagajamo otroku.

Pomanjkljivost programa je v tem, da ima vgrajen sintetični govor za angleško govorno področje. Naše smeri razvoja so usmerjene v to, da bi v program »Govorim tekoče« vnesli slovenski sintetični govor. Trenutno rešujemo problem s programom »Govorec«. Oseba, ki upravlja ukaze z miško ali s trackball-om natipkano besedilo v programu posluša v sintetičnem slovenskem jeziku. Uporabnik, ki uporablja stikalo pa ni povsem samostojen.

Kateri sistem bo otrok uporabljal, je odvisno od vsakega posameznika. Med terapijo in z leti se lahko sistem komunikacije spreminja.

S treningom je smiselno pričeti čimprej v predšolski dobi, oziroma takrat, ko te težave nastopijo.

Za sestavo otrokovega slikovnega slovarja v komunikacijski mapi, je potrebno poznati otrokovo okolje /dom, vrtec, šolo, igre/. Oceniti je treba velikost simbolov, saj ima velika večina otrok težave z vidom, vidnim poljem, koordinacijo oko-roka. Pozorni moramo biti na otrokovo sedenje, kontrolo trupa in glave.

Timsko ocenimo motorične sposobnosti posameznega otroka. Na podlagi ocene se odločimo na kakšen način bo otrok upravljal komunikator. Ali bo uporabljal roko, prst na roki, glavo, noge, ali bo komuniciral s pomočjo stikal. Danes poznamo dokaj veliko izbiro stikal, ki jih lahko namestimo na različna mesta.

Zanima nas tudi, kje bo komunikacijski pripomoček nameščen, da bo otroku ali mladostniku dosegljiv. Pripomoček lahko oseba nosi v roki, na zapestju, vozi na invalidskem vozičku, ali pa ga ima pritrjenega na posebnem stojalu na vozičku.

Kako bo nekdo uporabljal in razvijal svojo komunikacijo pa ni odvisno samo od njegovih motoričnih sposobnosti, sistema komunikacije, ampak tudi od intelektualnih sposobnosti in pripravljenosti za delo.

Komunikatorji ali računalniški programi za govor niso univerzalno sredstvo za vsakega. So sredstvo za miselni, jezikovni in gibalni razvoj otroka. Sistem naj bo zabaven, uporaben za pogovor z vrstniki, starši, okoljem, prilagodljiv in povezan z uspehom.

I. TRIADA

CILJI	VSEBINA	SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA
<ul style="list-style-type: none"> Zaznati, videti, prepoznati predmet v prostoru 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec predmete opazuje, učitelj jih poimenuje 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec predmete opazuje v pravilnem motoričnem vzorcu
<ul style="list-style-type: none"> Vidi, prepozna predmete v naravi 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec prenaša pogled iz enega predmeta na drugega, učitelj predmete poimenuje 	<ul style="list-style-type: none"> Učitelj da učencu dovolj časa za opazovanje in učenje
<ul style="list-style-type: none"> Videti, prepoznati in razlikovati pomen Predmet – simbol v prostoru 	<ul style="list-style-type: none"> Učitelj poimenuje predmet, predmetu doda simbol Učenec prepozna pomen predmeta in simbola 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec za sporazumevanje uporablja enostavne simbole v komunikacijski mapi
<ul style="list-style-type: none"> Prepoznati in naučiti se uporabe samostalnikov 	<ul style="list-style-type: none"> Učenje enostavnih simbolov (PCS – sistem); osebe, hrane, igrače ... 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec za sporazumevanje uporablja enostavne simbole v komunikacijski mapi
<ul style="list-style-type: none"> Naučiti se uporabe osnovnega, vsakodnevnega sporočanja ter samopredstavitve 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec zna uporabiti simbole za pozdrav, čestitke, ime mi je, hodim v ... 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec uporablja komunikacijsko mapo ali preprost komunikator (4 ali 8 ali 16 sporočil)
<ul style="list-style-type: none"> Naučiti se uporabe vprašalnic 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec zna uporabiti vprašalnice: Kako ti je ime? Kje si doma? Koliko je ura ? ... 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec uporablja komunikacijsko mapo ali preprost komunikator (4 ali 8 ali 16 sporočil)
<ul style="list-style-type: none"> Prepoznati in naučiti se uporabe glagola 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec zna uporabiti glagole, ki so predstavljeni v nedoločni obliki: biti, gledati, spati, jesti, piti ... 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec lahko počne z uporabe komunikacijske mape ali komunikatorja z možnostjo večih sporočil (16 ali 32 sporočil) Učenec že uporablja kombinacijo 2 ali več simbolov in tvori preproste stavke (Oče brati knjiga). Učitelj prebere: oče bere knjigo.
<ul style="list-style-type: none"> Naučiti se uporabe veznika in predlogov 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec prepozna veznik (in) ter osnovne predloge (na, v, pri, pod 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec uporablja komunikacijsko mapo in komunikator

	...)	
<ul style="list-style-type: none"> Naučiti se pravilnega redosleda simbolov oziroma besed 	<ul style="list-style-type: none"> Učenec spozna osnovno strukturo stavka ter osnovna ločila (pika, vejica, vprašaj) 	<ul style="list-style-type: none"> Uporaba komunikacijske mape in komunikatorja (računalnika v PCS in/ali Minspeak sistemu)

II. TRIADA VHODNO STANJE

Predpostavke:

- Poznavanje dovolj velikega števila simbolov PCS za vsakdanji pogovor
- Obvladovanje vsakodnevne pogovora s komunikatorjem
- Zmožnost kombiniranja dveh simbolov oziroma ikon (PCS ali Minspeak system)
- Poznavanje vseh črk in števil, osnovnih ločil ter matematičnih znakov in treh osnovnih matematičnih operacij
- Znanje dekodiranja zapisanih znakov (črke – velike tiskane in številke), besed in stavkov
- Sposobnost segnalne predelave besedila (razumevanje in jezika)
- Dejanske predelave (ugotavljanje denotativnega pomena sporočil)
- Dobro delovanje na vizualno auditivnem področju in orientaciji
- Delo izvajati v pravilnem motoričnem vzorcu

CILJI	RAZLAGA
<ul style="list-style-type: none"> • Odločanje o besedišču – osnovno in osebno (generični in specifični besednjak), vnašanje angleških besed za potrebe pouka • Prilagajanje potrebam ob upoštevanju jezikovnih in kognitivnih sposobnosti • Iskanje funkcionalno uporabnih besed, s katerimi se dnevno srečuje • Uvajanje sintakse in pragmatičnih struktur • Določitev in prepoznavanje vzkličnih sporočil 	<ul style="list-style-type: none"> • Specifični besednjak – besede za določeno situacijo npr. nakupovanje: »Tisto tam bi rad. Ne morem doseči. Prosim, dajte mi ...« • Generični besednjak – besede, primerne za več različnih situacijskih komunikacijskih okolij. • Vzklična sporočila – nujna sporočila, ki morajo biti izračena ali zapisana hitro, z enim samim pritiskom na stikalo
<ul style="list-style-type: none"> • Nadaljevanje, prepoznavanje dvo-ikonskih tem (Minspeak) • Dajanje ikonam (Minspeak) večpomenskost • Vnašanje besed in fraz v računalniški slovar • Zapisovanje besed, stavkov in povedi z odgovarjajočimi ločili: zapis s črkami, zapis z besedami, zapis v kombinaciji s simboli/ikonami • Samostojno upravljanje s komunikatorjem in/ali 	<ul style="list-style-type: none"> • Pritisk na eno ikono npr.: »Pomagajte mi! Ne dotikajte se mojega komunikatorja/računalnika!« • Dvo-ikonske teme – <u>ikona pes</u> pomeni pes. <u>Ikona pes v povezavi z ikono za glagol</u> npr. pomeni priti. • Večpomenskost ikon – <u>dvakratna ikona psa v povezavi s tretjo ikono</u>, npr. glagol

<ul style="list-style-type: none"> • računalnikom Odpravljanje bralno-napisovalnih motenj podanih zmožnostih	<ul style="list-style-type: none"> • pomeni prinesiti Vnašanje besed in fraz v računalniški slovar – to so predvidene besede, ki uporabniki močno olajšajo delo, saj zahtevajo mnogo manj pritiskov na stikalo ali tipke. Pomenijo priklic besede že zapisane v malem slovarju ob robu ekrana, ki se, ko jo izberemo, z enim samim pritiskom izpiše v celoti na željenem mestu. Besede so lahko urejene po abecednem redu, besednih razredih oz. kategorijah ali pa po specifičnih situacijah.
---	---

III. TRIADA

CILJI	RAZLAGA
<ul style="list-style-type: none"> • Razširjanje besednjaka, jedrnega oz. osnovnega slovarja • Razumevanje več pomenskih ikon • Vnašanje novih besed in fraz ter stavkov v komunikator/računalnik in vnašanje angleških terminov in fraz • Kodiranje slovarja • Učenec je sposoben opraviti popolno signalno, dejansko in reflektivno predelavo nekega besedila • Odpravljanje bralno-napisovalnih motenj po danih zmožnosti • Dosežena popolna samostojnost pri govoru s komunikatorjem in upravljanju z računalnikom	<ul style="list-style-type: none"> • Razširjanje besednjaka določa poleg že znanih pogojev tudi strojna oprema danega pripomočka • Jedrni slovar – poleg situacijskih so tudi besede, ki povezujejo npr. predlogi, vezniki, prislovi ... • Kodiranje slovarja – številka ali črka ali kombinacija obeh je znak za priklic nekega sporočila. Gre za okrajšave, kjer uporabnik napiše ali poentira npr. RP – »Rad bi pil.« Stavek se »sliši« ali zapiše na ekranu takoj v celoti. • Za kodiranje se lahko uporablja barve, številke ali črke.

VSI SICERŠNJI CILJI SO ENAKI CILJEM V UČNEM NAČRTU ZA SLOVENSKI JEZIK IN MATEMATIKO s prilagoditvami: (podaljšanje časa dela, prilagojeni testi znanja, pri matematiki minimalni standardi znanja).

Komunikacija je merilo, s katerim dva merita stopnjo lastne vrednosti in hkrati orodje, s katerim je mogoče to stanje spremeniti. Watzlawick pravi da „ne moremo obstajati, ne da bi komunicirali“. Komunikacija je torej tisto najpomembnejše, ki proizvaja in ohranja človekovo zavest.

Govorno in jezikovno moteni učenci se soočajo z bralnimi in napisovalnimi problemi vsaj šestkrat pogosteje kot drugi učenci. Novejše teorije namreč potrjujejo domnevo, da branje napoveduje spretnosti govornega jezika. Težave pri dekodiranju posamezne besede, ki so posledica slabih sposobnosti fonološkega procesiranja ter slabo razvitega notranjega govora, pomenijo večje ali manjše motnje branja in napisovanja. Vendar so te motnje izolirana šibkost učenca in niso povezane z neuspehom pri večini drugih predmetov. Odpravljamo in določimo jih s testi in vajami, ki ne zahtevajo obvladovanja branja in veljajo za vse otroke oziroma učence. Napačne strategije in napake se s ponavljanjem ustalijo in avtomatizirajo, kar močno podaljša čas odpravljanja. Pri korekcijah smo lahko bolj ali manj uspešni, vseh motenj pa vendar ne moremo odpraviti.

Pri uvajanju podporne in nadomestne komunikacije vedno izhajamo iz posameznika, njegovih potreb in želja, okolja ter njegovih sposobnosti, jezikovna paradigma pa prej ko slej ostaja najpomembnejša. Oseba, ki dela z uporabnikom podporne nadomestne komunikacije mora poleg splošnih, že znanih napotil, upoštevati še naslednje: ne ugibamo kaj bo oseba povedala, preden ta nečesa ne pove do konca; nikoli ne odgovarjamo namesto nje; ne odgovarjamo na svoja lastna vprašanja; osebi vedno damo dovolj časa, da lahko svoje sporočilo pove do konca.

KOMUNIKACIJA V ANGLEŠKEM JEZIKU

Obvezni izbirni predmet
II. in III. triada

Opredelitev predmeta

Komunikacija v angleškem jeziku kot obvezni izbirni predmet omogoča gibalno oviranemu učencu aktivno uporabo komunikacijskih spretnosti v zrežiranih ali resničnih življenjskih situacijah. Po načelu »najbolje si zapomnim, kar naredim sam«, učenec aktivira pri rednem pouku angleščine spoznane komunikacijske vzorce. Verbalno zavrti učenci in učenci s primanjkljaji na področju komunikacije potrebujejo za doseganje učnih ciljev mnogo več časa in več konkretnih izkušenj kot njihovi vrstniki brez teh težav in to dejstvo osmišlja ta izbirni predmet.

Cilji – sporočilni nameni

So enaki ciljem v učnem načrtu za angleški jezik za devetletko

2 triletje	3. triletje
Dajanje informacij in spraševanje po njih	
Učenec <ul style="list-style-type: none"> pove, da nečesa ne ve oziroma ne razume pove, da razume	<ul style="list-style-type: none"> vpraša za pot, smer; opiše pot, smer vpraša za navodila, jih da
Odnosi in mnenja	
<ul style="list-style-type: none"> pove, kam mara in kaj ga veseli oziroma česa ne mara in ga ne veseli	<ul style="list-style-type: none"> izrazi svoje mnenje pove, kaj imaš raje izrazi strinjanje, nestrinjanje
Biti dejaven	
<ul style="list-style-type: none"> ponudi pomoč (want, can) prosi za dovoljenje, da dovoljenje (can) prosi za nekaj predlaga nekaj (let's want) povabi nekoga (want)	<ul style="list-style-type: none"> (shall) daje mnenja in svetuje (should) (may) naroča, ukazuje prosi nekoga, naj nekaj napravi (shall) (would)
Družabni stiki	
<ul style="list-style-type: none"> pozdravi, se posloviti vpraša nekoga po počutju; pove, kako je se zahvali nekaj izroči, da predstavlja osebe pritegne pozornost oz. nagovori čestita in vošči ter se odzove se opraviči	<ul style="list-style-type: none"> se odzove na opravičilo

Specialno didaktična priporočila

- a. Teme oziroma komunikacijske spretnosti so dogovorjene v skladu z učnim načrtom
- b. Situacijo za aktiviranje komunikacijskih znanj
Pripravimo timsko: učitelj angleškega jezika
Vzgojitelj
Delovni terapevt
Logoped
Fizioterapevt
Socialni delavec (če je potrebno)
- c. Situacije so pripravljene in vodene tako, da vsak učenec v skladu s svojimi fizičnimi in psihičnimi zmogljivostmi aktivno in čim bolj samostojno sodeluje v dejavnosti.
- d. Pozitivna motivacija in sproščeno vzdušje sta osnovna pogoja za uspešno delo